

ACTA

ECCLESIASTICA

SLOVENIAE

25

Matjaž Ambrožič

**LJUBLJANSKI KNEZOŠKOF
DR. JANEZ ZLATOUST POGAČAR
NJEHOVA VERSKA, KULTURNA
IN POLITIČNA VLOGA
ZA ZGODOVINO SLOVENCEV**

LJUBLJANA 2003

KAZALO

Spremna beseda	13
Kratice in krajšave	15
1. Splošne kratice in krajšave	15
2. Bibliografske kratice in krajšave	19
2.1 Arhivi, knjižnice in založbe	19
2.2 Priročniki in revije	19
Predgovor	21
Uvod	23
1. Predstavitev dela	23
2. Predstavitev virov in literature	25
2.1 Neobjavljeni viri	25
2.1.1 Arhivski viri	25
2.1.2 Ustni izročili	28
2.2 Objavljeni viri	28
2.3 Literatura o Pogačarju	28
3. Miselni tokovi in gibanja v družbi in Cerкви 19. stoletja	30
3.1 Liberalizem	30
3.2 Tradicionalizem, liberalno katolištvo in ostali tokovi v Cerкви	33
3.3 Gibanja v družbi	36
3.4 Poizkusi izrinjanja Cerкve iz družbe	37
4. Politično-cerkveni okvir Pogačarjevega časa	40
4.1 Politično-cerkvene razmere	40
4.1.1 Avstrijski konkordat in dogajanje po njem	42
PRVI DEL	
Življenjska pot knezoškofa dr. Janeza Zlatousta Pogačarja	47
1. Mladost, šolanje in duhovno oblikovanje (1811–1837)	47
1.1 Družina in rojstna hiša	47
1.2 Šolanje	52
1.2.1 Župnijska šola na Bledu	52
1.2.2 Normalka in gimnazija v Ljubljani	53
1.3 Študij in mašniško posvečenje	55
1.3.1 Licej in semenišče v Ljubljani	55
1.3.2 Mašniško posvečenje	57
1.4 Avguštimej na Dunaju	58
1.5 Dunajski vzorniki in prijatelji	61
1.5.1 Dr. Anton Günther	62
1.5.2 Dr. Johann Emanuel Veith	64
1.5.3 Dr. Johann Heinrich Pabst	65
1.5.4 Dr. Alois Schlör	66
1.5.5 Kardinal Friedrich von Schwarzenberg	67
2. Ustvarjalna leta (1837–1875)	69
2.1 Schillingov beneficiat pri Sv. Petru	69
2.2 Profesor in vzgojitelj	70
2.3 Službe v krajevni Cerкви	72

3. Škofovska služba (1875–1884)	76
3.1 Škofovsko imenovanje in posvečenje	76
3.1.1 Kriza Vidmarjevega škofovanja	78
3.1.2 Neuspešni poizkusi škofovskih imenovanj	81
3.1.3 Pogačarjevo imenovanje za ljubljanskega knezoškofa	93
3.1.4 Škofovsko posvečenje	110
3.2 Škofovanje	113
3.3 Očesna bolezen	120
3.4 Zadnji meseci življenja in smrt	121
3.5 Oporoka	133
4. Osebnost	135
4.1 Značaj	135
4.2 Navade	141

DRUGI DEL

Vslužbi krajevne Cerkve in slovenskega naroda	145
1. Alojzijevišče	145
1.1 Graditelj in vodja Alojzijevišča	145
1.2 Knezoškof Pogačar in Alojzijevišče	153
1.3 Alojzijeviške duhovne vaje za duhovnike	156
2. Časnikar in urednik	158
2.1 <i>Slovenski cerkveni časopis – Zgodnja Danica</i>	158
2.2 <i>Laibacher Kirchenzeitung – Theologische Zeitschrift</i>	164
2.2.1 <i>Zeit und Ewigkeit</i>	168
2.3 Glavne misli iz Pogačarjevih člankov	169
3. Pridigar	172
3.1 <i>Pridige</i>	173
3.2 Rokopisne pridige	176
4. Družbeno in kulturno udejstvovanje	180
4.1 Šolstvo	180
4.2 Društva	186
4.2.1 Ljubljanska čitalnica	186
4.2.2 Slovenska Matica	187
4.2.3 Pogačar kot častni član društev	189
4.3 Prijatelj književnikov	190
4.3.1 Dr. France Prešeren	190
4.3.2 Fran Levstik	192
4.3.3 Josip Jurčič	193
4.3.4 Simon Gregorčič	195
4.4 <i>Slovensko-nemški slovar</i>	198
5. Politika	202
5.1 Staroslovenci in mladoslovenci ter narodna sloga	202
5.2 Pogačar in politika	207
5.3 Duhovniki in politika med Pogačarjevim škofovanjem	217
5.4 Primer Klun	220

6. Nov duh v življenju škofije	231
6.1 <i>Laibacher Diöcesanblatt</i>	231
6.2 Pastoralne konference za duhovnike	233
6.2.1 Knezoškofijski ordinariatni odlok o vsakoletni obravnavi znanstvenih vprašanj za škofijsko duhovščino	233
6.2.2 Odredba o pastoralnih konferencah	235
6.3 Nove župnije	237
6.4 Nova ureditev spraševanja ženinov in nevest	240
6.5 Župniški izpiti	240
6.6 Vizitacije	242
6.6.1 Kanonična vizitacija	242
6.6.2 Dekanova vizitacija	246
6.7 Prenova cerkvene glasbe	248
6.7.1 Cecilijanstvo	249
6.7.2 Orglarska šola	257
6.7.3 <i>Cerkveni glasbenik</i>	258
7. Pastirska pisma	260
7.1 Nastopno pastirsko pismo	261
7.2 Pomen posta	264
7.3 Ljubezen do bližnjega	267
7.4 Misijoni in ločeni kristjani	270
7.5 Praznovanje nedelj in praznikov	271
7.6 Zakramenta sv. spovedi in sv. obhajila	272
7.7 Papeža Pij IX. in Leon XIII.	273
7.8 Zidanje cerkve Presv. Srca Jezusovega na Taboru	275
8. Srečevanja knezoškofa Pogačarja z duhovščino, papežema, cesarjem in rojstno župnijo	277
8.1 Kanoniki stolnega kapitlja	277
8.2 Ožji sodelavci	280
8.2.1 Osebje škofijske pisarne	281
8.2.2 Msgr. Tomo Zupan	282
8.2.3 Žiga Bohinec	284
8.2.4 Anton Koblar	285
8.3 Duhovniki	285
8.4 Bogoslovci in bogoslovno semenišče	295
8.5 Knezoškof Pogačar in papeža Pij IX. ter Leon XIII.	298
8.6 Knezoškof Pogačar in dunajski dvor	302
8.7 Knezoškof Pogačar in rojstna brezniška župnija	306
9. Knezoškof Pogačar, redovniki in redovnice ter njihove dobrodelne in vzgojne ustanove	309
9.1 Družba hčera krščanske ljubezni sv. Vincencija Pavelskega – usmiljenke	310
9.1.1 Hiralnica sv. Jožefa	313
9.1.2 Umobolnica na Studencu	317
9.1.3 Lichtenthurnova sirotišnica za deklice	317
9.1.4 Marijanišče	321
9.1.5 Jožefinišče	323

9.2 Misijonska družba lazaristi	323
9.2.1 Gradnja nove misijonske hiše in cerkve Presv. Srca Jezusovega na Taboru	325
9.3. Kongregacija šolskih sester tretjega reda sv. Frančiška Kristusa Kralja – šolske sestre	329
9.3.1 Repnje	330
9.4 Uršulinke	332
9.5 Kongregacija šolskih sester de Nôtre Dame – notredamke.	334
9.5.1 Šmihel pri Novem mestu	335
9.6 Trapisti	335
8.6.1 Zavrh	335
9.7 Frančiškani, kapucini in križniki	337
Zaključek	339
Priloge	353
Bibliografija	431
Viri	431
1. Neobjavljeni viri	431
1.1 Arhivski viri	431
1.1.1 ŽA Breznica Župnijski arhiv Breznica.	431
1.1.2 ARS Arhiv Republike Slovenije	431
1.1.3 AUSL Arhiv uršulinskega samostana Ljubljana	431
1.1.4 NM Narodni muzej	431
1.1.5 NŠAL Nadškofijski arhiv Ljubljana	432
1.1.6 NUK Narodna in univerzitetna knjižnica	434
1.1.7 ASV Archivio Segreto Vaticano	434
1.1.8 Haus-, Hof- und Staatsarchiv	435
1.1.9 Österreichisches Staatsarchiv	435
1.2 Ustni pričevanji	435
1.3 Tipkopisi	435
2. Objavljeni viri	435
2.1 Dela in nekrologi	435
2.2 Časopisi, revije in listi	436
Literatura	437
1. Splošna dela in priročniki	437
2. Posebna dela	438
2.1 Knjige	438
2.2 Članki	445
2.3 Zborniki	450
2.4 Revije	452
2.5 Časopisi	452
Imensko kazalo	453

CONTENTS

Foreword	13
Abbreviations and Acronyms	15
1. Abbreviations used in Text	15
2. Abbreviations used in Bibliography	19
2.1 Archives, Libraries and Publishing Houses	19
2.2 Reference Books and Periodicals	19
Prefatory Note	21
Introduction	23
1. Presentation of the Study	23
2. Presentation of Sources and Secondary Works	25
2.1 Unpublished Sources	25
2.1.1 Archival Sources	25
2.1.2 Two Oral Testimonies	28
2.2 Published Sources	28
2.3 Books and Writings on Pogačar	28
3. Ideas and Movements in the Society as well as the Church of the 19th Century	30
3.1 Liberalism	30
3.2 Traditionalism, Liberal Catholicism and Other Views in the Church	33
3.3 Social Movements	36
3.4 Attempts at Separating the Church from Society	37
4. Political and Ecclesiastical Situation in Pogačar's Time	40
4.1 Political and Ecclesiastical Conditions	40
4.1.1 Austrian Concordat and the Post-Concordat Events	42
PART I	
The Life of Dr Janez Zlatoust Pogačar	47
1. Youth, Schooling and Spiritual Education (1811–1837)	47
1.1 Family and Home	47
1.2 Schooling	52
1.2.1 The Parish School at Bled	52
1.2.2 Normal School and Secondary School (Gymnasium) in Ljubljana	53
1.3 Studies and Ordination	55
1.3.1 College (Lyceum) and Theological Seminary in Ljubljana	55
1.3.2 Ordination	57
1.4 Augustineum in Vienna	58
1.5 Model Theologians and Friends from Vienna	61
1.5.1 Dr. Anton Günther	62
1.5.2 Dr. Johann Emanuel Veith	64
1.5.3 Dr. Johann Heinrich Pabst	65
1.5.4 Dr. Alois Schlör	66
1.5.5 Cardinal Friedrich von Schwarzenberg	67
2. Years of Creativity (1837–1875)	69
2.1 Schilling's Beneficiate at St Peter's	69
2.2 Professor and Educator	70
2.3 At the Service of the Local Church	72

3. Episcopacy (1875–1884)	76
3.1 Appointment as Bishop and Consecration	76
3.1.1 The Crisis of Vidmar's Episcopacy	78
3.1.2 Failures in Episcopal Appointments	81
3.1.3 Pogačar's Appointment as the Prince–Bishop of Ljubljana ..	93
3.1.4 Consecration	110
3.2 Episcopacy	113
3.3 Pogačar's Eye Disease	120
3.4 Last Months of His Life and Death	121
3.5 Last Will	133
4. Personality	135
4.1 Character	135
4.2 Habits	141

PART II

Pogačar at the Service of the Local Church and Slovenian People ...	145
1. Collegium Aloysianum	145
1.1 Builder and Rector of Aloysianum	145
1.2 Prince-Bishop Pogačar and Aloysianum	153
1.3 Spiritual Exercises for Priests in Aloysianum	156
2. Journalist and Editor	158
2.1 <i>Slovenski cerkveni časopis – Zgodnja Danica</i>	158
2.2 <i>Laibacher Kirchenzeitung – Theologische Zeitschrift</i>	164
2.2.1 <i>Zeit und Ewigkeit</i>	168
2.3 Main Ideas from Pogačar's Articles	169
3. Preacher	172
3.1 <i>Pridige</i> (Sermons)	173
3.2 Sermons in Manuscript	176
4. Social and Cultural Activities	180
4.1 Schools	180
4.2 Associations	186
4.2.1 The Reading Society of Ljubljana	186
4.2.2 Slovenian Literary Society Slovenska Matica	187
4.2.3 Honorary Member of Associations	189
4.3 Men of Letters' Friend	190
4.3.1 Dr. France Prešeren	190
4.3.2 Fran Levstik	192
4.3.3 Josip Jurčič	193
4.3.4 Simon Gregorčič	195
4.4 <i>Slovenian–German Dictionary</i>	198
5. Politics	202
5.1 Old-Slovenians and Young-Slovenians and National Concord ...	202
5.2 Pogačar and Politics	207
5.3 Priests and Politics during Pogačar's Episcopacy	217
5.4 The Case of Karl Klun	220

6. A New Spirit in the Life of the Bishopric	231
6.1 <i>Laibacher Diöcesanblatt</i>	231
6.2 Pastoral Conferences for Priests	233
6.2.1 Ordinariate's Decree on Annual Debates about Professional Topics	233
6.2.2 The Decree on Pastoral Conferences	235
6.3 New Parishes	237
6.4 New Regulation of the Questioning of Bridegrooms and Brides ..	240
6.5 Parish Priests' Exams	240
6.6 Visitation Records	242
6.6.1 Canonical Visitation	242
6.6.2 Dean's Visitation	246
6.7 The Reform of Church Music	248
6.7.1 Cecilian Movement	249
6.7.2 School for Organists	257
6.7.3 <i>Cerkveni glasbenik</i>	258
7. Pastoral Epistles	260
7.1 Inaugural Pastoral Epistle	261
7.2 The Meaning of Fasting	264
7.3 Charity	267
7.4 Missions and Separated Christians	270
7.5 Celebration of Sundays and Feasts	271
7.6 Sacraments of Confession and Holy Communion	272
7.7 Popes Pius IX and Leo XIII	273
7.8 Construction of the Church of the Sacred Heart at Tabor	275
8. Prince-Bishop Pogačar's Encounters with Clergy, the Popes, the Emperor and His Native Parish	277
8.1 Canons in the Ljubljana Cathedral Chapter	277
8.2 Close Collaborators	280
8.2.1 Personnel of the Bishopric Office	281
8.2.2 Msgr. Tomo Zupan	282
8.2.3 Žiga Bohinec	284
8.2.4 Anton Koblar	285
8.3 Priests	285
8.4 Seminarists and Theological Seminary	295
8.5 Prince-Bishop Pogačar and the Popes Pius IX and Leo XIII	298
8.6 Prince-Bishop Pogačar and the Vienna Court	302
8.7 Prince-Bishop Pogačar and His Native Parish of Breznica	306
9. Prince-Bishop Pogačar, Members of Various Orders and Their Charitable as well as Educational Institutions	309
9.1 Sisters of Charity	310
9.1.1 Hospital for Incurables at St Joseph's	313
9.1.2 Mental Hospital at Studenec	317
9.1.3 Lichtenthurn's Orphanage for Girls	317
9.1.4 Collegium Marianum	321
9.1.5 Collegium Josephinum	323

9.2 Missionary Congregation – Lazarists	323
9.2.1 Construction of the Missionary House and Church of the Sacred Heart at Tabor	325
9.3. Congregation of School Sisters of St Francis' Tertiary Order of Christ the King	329
9.3.1 Repnje	330
9.4 Uršulines	332
9.5 Congregation of School Sisters of Nôtre Dame	334
9.5.1 Šmihel pri Novem mestu	335
9.6 Trapists	335
8.6.1 Zavrh	335
9.7 Franciscans, Capuchins and Members of Teutonic Order	337
Conclusion	339
Appendices	353
Bibliography	431
Sources	431
1. Unpublished Sources	431
1.1 Archival Sources	431
1.1.1 ŽA Breznica – Parish Archives of Breznica	431
1.1.2 ARS – Archive of the Republic of Slovenia	431
1.1.3 AUSL – Ursuline Archives of Ljubljana	431
1.1.4 NM – National Museum	431
1.1.5 NŠAL – Archdiocesan Archive of Ljubljana	432
1.1.6 NUK – National and University Library	434
1.1.7 ASV – Archivio Segreto Vaticano	434
1.1.8 Haus-, Hof- und Staatsarchiv	435
1.1.9 Österreichisches Staatsarchiv	435
1.2 Two Oral Testimonies	435
1.3 Typescripts	435
2. Published Sources	435
2.1 Books and Obituaries	435
2.2 Journals, Magazines and Other Newspapers	436
Secondary Works	437
1. General Works and Reference Books	437
2. Specific Works	438
2.1 Books	438
2.2 Articles	445
2.3 Miscellanies	450
2.4 Periodicals	452
2.5 Newspapers	452
List of Persons	453